

Karel Janů: Jungmannův překlad Ztraceného ráje

Oponentský posudek diplomové práce

Předložená práce se zabývá jedním z hlavních témat historie moderního českého překladu, Jungmannovým převodem Miltonova eposu *Ztracený ráj*. Na první pohled se zdá, že jde o přínosné a místy i objevitelské zpracování: práce je přehledně a jasně strukturována, úvodem stručně nastiňuje kulturně-historický kontext, do něhož Jungmannův Milton vstoupil, ve velmi základních rysech seznamuje čtenáře se stavem české literatury a překladu počátkem 19. století a také úlohou Miltonova eposu v kontextu anglické literatury, a poté se relativně detailně zabývá analýzou jednotlivých aspektů Jungmannova zčeštění včetně nezbytné otázky podpůrných textů, tj. překladů do polštiny a němčiny, a Jungmannovy závislosti na nich. Nemá smyslu zde vyjmenovávat všechny klady práce, ale např. statistické zachycení některých jevů, byť se neopírá o rozbor celého eposu, má i ve své přibližnosti významnou výpovědní hodnotu. Přesto musím ke zpracování tématu, tak jak je předložil K. Janů, vznést řadu připomínek, některých zásadních, některých dílčích:

1. Diplomant využil pouze zlomku poměrně bohaté jungmannovské literatury, takže není jisté, zda ve svých vývodech nenosí dříví do lesa. Nápadná je zejména jeho polemika s E. Chalupným (1911), tedy textem sto let starým a určitě již překonaným. Na druhou stranu mezi sekundární prameny není zařazena ani životopisná monografie z pera Roberta Saka (2007), která se zabývá podobně jako diplomant otázkou možné příčiny Jungmannovy volby náročného textu, ale ve větším spektru. Sak navíc přichází se zajímavou, byť podle mého soudu neobhajitelnou hypotézou, že překlad *Ztraceného ráje* sloužil Jungmannovi jako průprava k vytvoření rukopisných padělků, což by mohl být příspěvek k diplomantovu zamýšlení nad tím, k čemu se Jungmann tak náročným úkolem připravoval (s. 18 a n.). V každém případě Polákova *Vznešenost* nebyl jediný text, který se sytil jungmannovskou slovní zásobou.
2. Analýza jednotlivých prvků překladu se provádí jen na určitých pasážích rozsáhlé skladby. To je odůvodnitelné, avšak v úvodu práce by se měl diplomant pokusit nastínit kritéria, podle nichž dané pasáže k rozboru vybírá. Jistě by nemělo jít o výběr náhodný, neboť jednotlivé části *Ztraceného ráje* se liší jak tematicky, tak stylisticky (moderního čtenáře kupř. patrně nejvíc upoutají epické úseky s plastickými popisy charakteristické až filmovou vizualitou, což je u slepého barda obzvlášť pozoruhodné). Dále pak postupně k jednotlivinám:
3. V práci se tu a tam vyskytují pravopisné chyby (verzály u výrazů Národní obrození, 7; Veleoslavínského věku, 14; Guinejí, 18; interpunkce). Dále nevykorigované překlepy na s. 55 („Jungmann se musel se spoléhat“) a 56 („čímž stylistické napětí ... ztrácí“; míněno „se ztrácí“), svědčící o potřebě ještě jedné jazykové redakce textu.
4. Diplomant nerozlišuje pojmy „obrozenecký“ a „obrozený“. Řešení této otázky nabízí F. Vodička.
5. Z hlediska působení argumentace na čtenáře by bylo radno eliminovat občasně opakování již známé informace.
6. V sylabickém schématu Miltonových veršů je chybně interpretováno slovo „disobedience“; dvojhlaska „ie“ neopravňuje část „dience“ jako dvě slabiky. Naproti tomu na následující straně diplomant správně vyhodnocuje charakter českého verše, v souladu s Hrabákovým upozorněním, že „skupina slabik ‚v nekonečný‘ se neinterpretuje jako -vvv, nýbrž jako -v-“. (*Poetika*, 1977, s. 204)
7. Věta „Překládání v Čechách v první polovině 19. století není výnosnou činností, a proto můžeme jako motivaci k překladům vyřadit snahu zbohatnout“ (18) mi připadá jako zbytečný žurnalistický efekt.

8. Hodnocení „Neměnnou metrickou strukturu zachovává Jungmann ze stejného důvodu, ze kterého nahradil jamb trochejem“ (tj. nalezení funkčního ekvivalentu) je nepřesné. Zde by se mělo poukázat na Levého výklad rozdílu mezi českým sylabotónickým a anglickým iktovým veršem (1963, s. 179).
9. Diplomantův překlad výrazu „girt with omnipotence“ (39) jako „připoutaný všemohoucností“ je značně volný (lépe „opásaný“).
10. Komentář k Jungmannově volbě lexikálních prostředků by měl lépe odrážet české jazykové povědomí počátku 19. století. Když diplomant na s. 42 vytýká Jungmannovi posun až vytrácení významu v překladu výrazu „Neptune’s ire“ jako „Neptuna vášně“ (místo hněv), prozrazuje, že nenahlédl do Jungmannova Slovníku, kde by v 5. svazku na s. 26 našel tuto definici: „d) WÁŠEŇ = hněw, zlost, zášť“.
11. Na s. 43 je chybně citovaný verš ze Zacharii (řádek 8).
12. Domnívám se, že u komentáře přepisu biblických jmen (51) by neškodilo uvést, který biblický překlad Jungmann používá.
13. S. 53: Mylná argumentace: „Také dualita mezi *understanding* a *reason* ... je u Jungmanna setřena – *vtip* x *obraznost*.“ Jungmann tak ovšem překládá výrazy *understanding* a *fancy*, přičemž mění pořadí obou pojmů.
14. Se slovem *ethereal* Jungmann jistě bojoval, ale jeho výraz *nadvětrný* (v dnešním smyslu *nadvzdušný*) lze chápat jako přibližné synonymum slova *nadpozemský* (54).
15. Nejsem si jist, že bychom *foreknowledge* (tj. znalost věcí příštích) dnes přeložili jako *povědomost* (54).
16. Výskyt překladatelských nepřesností u diplomanta vrcholí na s. 58. Zde Raleighovy věty “You cannot guess the adjective from the substantive, nor the end of the phrase from its beginning. Every word is of value” překládá jako „Někdy nelze určit, zda se jedná o adjektivum či o substantivum, zda jde o konec fráze nebo začátek nové. Každé slovo má svůj význam.“ To je nesmysl. Podle první věty by byl Miltonův text opravdu pekelně obskurní a také je něco takového jen těžko představitelné; podle druhé by pak na něm nebylo nic zvláštního. Správně tedy: „Adjektivum nelze uhodnout podle substantiva a konec věty podle jejího začátku. Každé slovo má svou hodnotu.“ Jinak řečeno, Milton nepoužívá omšelá slovní spojení.
17. Diplomantovy statistické odhady (Jungmannovo rozšíření původního textu o více než 12 000 slabik) by měly také brát v úvahu to, že i u Milтона se občas vyskytuje jedenáctislabičný verš (v případě amfibrachického zakončení jambického verše, ale i při „nadbytečných“ nepřízvučných slabikách podle iktového principu). Bylo by také dobré upozornit, že Jungmann nepovažuje participiální *-l* za slabikotvorné (takže například *padl* je u něho jedna slabika).
18. A nyní asi to nejzávažnější: V práci lze narazit na pasáž zkopírovanou z internetového pramene, aniž je příznán. (Změny ve formulaci jsou pouze kosmetické.) Srov. předposlední odstavec na s. 68 s následujícím zněním z Wikipedie:

V doslovu k jeho vydání z roku 1811 jsou i dnes tak běžná slova jako: *dech*, *dav* (u Jungmanna je tím míněno větší množství čehokoliv, tedy i např. *dav vody*), *dráha*, *látka*, *kolmý* (ve významu *přímý*), *mlčet*, *následovat*, *obřad*, *ohromný*, *panovník*, *ples* (ve významu *tanec*), *popud*, *předmět*, *přelud*, *příroda* (předtím se říkalo *přirozenost*), *prohlížet si*, *střed* (dříve se říkalo *prostřed*), *touha* (dříve se říkalo *toužení*), *tvar*, *výspa* (u Jungmanna *ostrov*), *zabývat se* (u Jungmanna *bavit se*), *zbožňovat*, *zdroj*, *znak* a jiné.
http://cs.wikipedia.org/wiki/Ztracen%C3%BD_r%C3%A1j

Takový postup by mohl být v krajním případě hodnocen jako plagiátorství, což by zavdalo příčinu k tomu, aby práce nebyla připuštěna k obhajobě.

Já se ovšem domnívám, že diplomová práce Karla Janů má své kvality, a proto ji i přes výše uvedené výhrady k obhajobě doporučuji. Mé předběžné hodnocení kolísá mezi známkami **velmi dobrá** a **dobrá**, a bude tedy záležet na diplomantově výkonu při obhajobě, pro jakou výslednou známku se zkušební komise rozhodne.

V Praze 11. 9. 2013

PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.